

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента
Копитко Марти Іванівни
на дисертаційну роботу Пазєєвої Ганни Михайлівни
«Комплексна діагностика в забезпеченні економічної безпеки підприємств
(на матеріалах транспортно-експедиційних підприємств України)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 21.04.02 – Економічна безпека
суб'єктів господарської діяльності

Актуальність теми дисертаційної роботи

та її зв'язок з науковими програмами

У сучасних умовах питання забезпечення економічної безпеки підприємств набувають особливої актуальності, що в значній мірі зумовлено негативними тенденціями в економіці, які істотно посилюються впродовж останніх п'яти років. Основними причинами економічного спаду є продовження конфлікту на сході України та поглиблення політичної кризи, що призвело до падіння інвестиційної привабливості вітчизняної економіки. Як наслідок, міжнародні інвестори та країни-донори пригальмовують співпрацю, що спричиняє відтік коштів та одночасне зростання боргових зобов'язань на різних рівнях. Поки влада здійснює пошуки фінансових ресурсів на підтримання економіки, рівень життя населення катастрофічно знижується, на що вплинула також і девальвація гривні. Все це призвело до того, що купівельна спроможність українців відчутно знизилася, а це домінуючий вплив на діяльність вітчизняних підприємств, в тому числі й у транспортно-експедиційній сфері.

Дисертація Пазєєвої Г.М. є важливим кроком у розробці теоретичних та методологічних положень комплексної діагностики в забезпеченні економічної безпеки підприємств на основі положень сучасної концепції економічної безпеки підприємства, а також уточнення змісту, структури і розроблення порядку дій. Дисертаційна робота за своєю тематикою та результатами наукових досліджень є актуальною і має суттєве наукове значення. Обрана здобувачем наукова тематика актуалізується у зв'язку з погіршенням стану нормативно-правової, соціальної та економічної складових вітчизняного логістичного середовища та зростанням тенденцій тінізації і криміналізації бізнесу.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри управління фінансово-економічною безпекою Університету економіки та права «КРОК» за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості. Їх теоретичною та методологічною основою є фундаментальні положення безпекознавства, теорії систем, теорії управління, теорії економічних циклів, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі економічної безпеки підприємства, системології економічної безпеки, управління економічною безпекою, теорії її оцінювання, методів та моделей аналізу даних. У дисертаційній роботі Пазєєвої Г.М. послідовно визначено мету, сформульовано наукове завдання, предмет та об'єкт дослідження.

У дисертації здобувач застосувала широкий спектр загальнонаукових і специфічних методів теоретичного та емпіричного дослідження: аналізу та синтезу, системного аналізу, метод експертних оцінок, метод економіко-математичного моделювання, методи розрахунків, обґрунтування, прогнозування та визначення інтегрального індикатора економічної безпеки.

Структура дисертаційної роботи визначена її метою і є цілісним комплексом послідовних розробок теоретичних положень, методичних організаційних підходів та науково-практичних методів і методик комплексної діагностики у забезпеченні економічної безпеки підприємств, що визначається необхідністю забезпечення безпечних умов розвитку та ефективного функціонування первинної ланки національної економіки у сфері транспортно-експедиційних послуг.

Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження апробовані на семи міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, які відбулися у Києві, Харкові та Вінниці.

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає у вирішенні взаємопов'язаної сукупності проблемних питань щодо комплексної діагностики у забезпеченні економічної безпеки підприємств, здійснене на основі положень забезпечення економічної безпеки підприємств за результатами уточнення змісту, структури і порядку здійснення.

Винесені здобувачем на захист результати дослідження характеризуються науковою новизною. Серед них, зокрема, необхідно відзначити:

1. Вперше запропоновано модель, яка містить потокові і функціональні блоки, що формують групи показників для діагностики економічної безпеки, яка обумовлює можливість визначення рівня економічної безпеки транспортно-експедиційних підприємств (с. 169, перший абзац). Розроблена модель є суттєвим новітнім елементом, який може бути успішно використаний у процесі прийняття управлінських рішень менеджерами транспортно-експедиційних та логістичних компаній.

2. Вдосконалено модель процесу комплексної діагностики в забезпеченні економічної безпеки транспортно-експедиційних підприємств (с. 163), особливість якої полягає у функціональній підпорядкованості інтегральному процесу комплексної діагностики підприємства та є її невід'ємною складовою, що дозволяє здійснити моніторинг стану і рівня економічної безпеки підприємства.

3. Запропоновано ряд удосконалень щодо ідентифікації та систематизації блоків поточних складових економічної безпеки підприємства, зокрема інформаційних, фінансових та матеріальних (фізичних) потоків (с.169-171), що дозволяє максимально повно врахувати специфіку діяльності транспортно-експедиційних підприємств.

4. Вдосконалено підхід до розуміння сутності операційної складової економічної безпеки транспортно-експедиційного підприємства (с. 165, 169).

5. Обґрунтовано науково-методичні засади та практичний інструментарій розробки моделі комплексної діагностики економічної безпеки підприємств (с.

64), що дозволило внести прикладні корективи у процес оцінювання рівня економічної безпеки.

6. Запропоновано авторське трактування поняття «комплексна діагностика економічної безпеки підприємств» з поелементним визначенням складових, методики, процесу та механізму комплексної діагностики економічної безпеки на мікрорівні (с. 62).

7. Розроблено рекомендації щодо формування методичних підходів до відбору та застосування показників індикаторів комплексної діагностики економічної безпеки підприємств (с. 120), використання яких дозволить адаптувати стратегію суб'єкта господарювання до змінних умов зовнішнього середовища.

8. **Опрацьовано практичну інтерпретацію особливостей стану та тенденцій розвитку транспортно-експедиційних підприємств транспортної галузі України (с. 79).**

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

За результатами наукового дослідження опубліковано 13 наукових праць, з них 5 – у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних баз цитування, 6 – в інших наукових фахових виданнях, 2 – в інших виданнях.

Основний зміст дисертації у достатній мірі відображений в авторефераті.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики

Дисертаційна робота Пазєєвої Г.М. є вагомим внеском у розвиток теорії і практики економічної безпеки. Наукова цінність результатів дослідження полягає у розробленні здобувачем сучасного наукового підходу щодо розвитку теоретично-методичних та науково-практичних засад, які в сукупності вирішують важливу наукову задачу комплексної діагностики у забезпеченні економічної безпеки підприємств за результатами уточнення змісту, структури і порядку здійснення. Сформульовані в дисертації результати дослідження, висновки та основні положення дозволили виробити прикладні рекомендації

щодо розв'язання проблеми комплексної діагностики у забезпеченні економічної безпеки підприємств, які були покладені в основу розробки теоретико-методичних положень та науково-методичного забезпечення вирішення досліджуваної проблеми.

До результатів, що мають вагоме практичне значення, належать положення та пропозиції щодо використання моделі комплексної діагностики в забезпеченні економічної безпеки вітчизняних транспортно-експедиційних підприємств.

Застосування наведених у дисертації теоретично-методичних розробок дозволить підвищити ефективність функціонування вітчизняних підприємств, рівень їх економічної безпеки, ступінь захисту від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників та забезпечити досягнення належного балансу економічних інтересів підприємства із стейкхолдерами.

Результати дисертаційної роботи використано в діяльності транспортно-експедиційних підприємств: ПАТ «Київзовніштранс» (довідка № 3 від 10.01.2016); ТОВ «ДНС ЕКСПРЕС ІНК» (довідка № 05012016-1 від 05.01.2016); в діяльності ПП Колядюк В.П. (довідка № ВД100716 від 10.07.2016).

Основними науково-практичними результатами дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня стали наступні розробки: алгоритм реалізації потоково-функціональної моделі діагностики економічної безпеки транспортно-експедиційного підприємства; алгоритм ідентифікації та оцінки негативного впливу деструктивних чинників на діяльність транспортно-експедиційного підприємства та інструментарій для його реалізації; методика оцінки величини показників-індикаторів блоку поточкових складових транспортно-експедиційного підприємства.

Результати наукових розробок дисертанта застосовуються в навчальному процесі ВНЗ Університет економіки та права «КРОК» у процесі викладання навчальної дисципліни «Економічна безпека суб'єктів логістичної діяльності» (акт впровадження від 29.08.2016) і ВНЗ Національний транспортний університет при викладанні навчальних дисциплін «Екологічна безпека» та «Еколого-економічні основи управління транспортом» (акт впровадження від 29.08.2016).

Зауваження та дискусійні положення дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логічну послідовність викладу матеріалів, необхідно зробити ряд зауважень і зазначити про такі дискусійні положення дисертаційної роботи Пазєєвої Г.М.:

1. На с. 38 у першому абзаці запропоновано авторське визначення поняття «комплексна діагностика економічної безпеки підприємства», під якою дисертант розуміє складну багаторівневу ієрархічну та поліструктурну систему, що включає в себе комплекс дій щодо виявлення та визначення величини і причин відхилень від встановлених норм захищеності бізнес-процесів підприємства та своєчасного захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, які забезпечуються системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційного, техніко-технологічного та соціального характеру». У цьому визначенні здобувач акцентує увагу на захищеності бізнес-процесів підприємства, але в подальшому, у процесі розробки моделі комплексної діагностики економічної безпеки, автор здійснює оцінку показників – індикаторів економічної безпеки і ресурсних потоків підприємства. У такому разі доцільно у визначенні говорити не лише про захист бізнес-процесів, але і про захищеність супровідних потоків основних ресурсів (фінансових, матеріальних та інформаційних).

2. Розроблений здобувачем алгоритм управлінської діагностики в комплексі діагностики забезпечення економічної безпеки підприємства (рис. 3.3 с. 151) логічно було б доповнити зворотнім зв'язком, який би дозволив продемонструвати замкнутість та неперервність діагностичного циклу. Такий підхід дасть можливість використовувати контролінговий механізм управління діагностичними процедурами.

3. У запропонованій здобувачем структурі служби економічної безпеки транспортно-експедиційного підприємства (рис. 3.5 с. 158) доцільно було б завдання прогнозування та планування економічної безпеки додати до функціональних обов'язків працівників відділу інформаційно-аналітичного забезпечення шляхом розподілення планово-прогностичних завдань між

працівниками цього відділу у зв'язку з можливістю економії коштів на оплату праці.

4. У роботі автором запропоновано комплексну діагностику діяльності підприємства проводити за допомогою певного набору показників-індикаторів, але здобувачем не здійснено систематизації та ранжування цих показників і не встановлені діапазони їх оптимальних значень, що суттєво унаочнило б їх сприйняття та зменшило трудомісткість оцінки в практиці діяльності підприємств (с. 138, 142, 155).

5. У підрозділі 2.3 с. 121 дисертації здобувачем здійснено комплексну діагностику рівня економічної безпеки транспортно-експедиційних підприємств, які мають різні організаційно-правові форми господарювання. Аналіз результатів цієї діагностики не дозволяє визначити ступінь впливу організаційно-правової форми господарювання транспортно-експедиційних підприємств на їх економічну безпеку. Цей аспект є важливим для управлінської практики діяльності цих підприємств.

Однак, зазначені дискусійні положення і наведені вище зауваження не знижують загальну позитивну цінність проведених досліджень, зроблених висновків та отриманих у дисертаційній робот Пазєєвої Г.М. результатів.

Загальні висновки і рекомендації

Дисертаційна робота Пазєєвої Г.М. є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, у якій викладено та обґрунтовано авторський підхід щодо комплексної діагностики у забезпеченні економічної безпеки підприємств.

Автореферат дисертації відображає усі основні положення, що захищаються.

Подана до захисту дисертація написана в науковому стилі, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджені результатами комплексних досліджень і впроваджені у практику економічної діяльності вітчизняних підприємств.

Наукові результати проведених досліджень відображені у п'яти статтях, опублікованих у фахових виданнях України, в одній статті у закордонному

виданні, одному розділі у колективній монографії та в семи тезах доповідей на конференціях різного рівня.

На підставі детального аналізу змісту опонованої дисертаційної роботи на тему «Комплексна діагностика в забезпеченні економічної безпеки підприємств (на матеріалах транспортно-експедиційних підприємств України)» вважаю, що в цілому здобувачем виконані вимоги, що висувуються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Дисертаційна робота відповідає вимогам пп 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.), а її автор, Пазєєва Ганна Михайлівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

Львівського державного університету

внутрішніх справ

М.І. Копитко

Львівський державний університет внутрішніх справ	
Підпис	<i>М. І. Копитко</i>
засвідчую:	
Учений секретар	<i>Н.Я. Рудий</i> Н.Я. Рудий
" 11 "	01 2017 р.